

RAZČLEMBE LITERARNEGA DELA

November 2009

Lojze Kovačič

PRISLEKI

2. del

LOJZE KOVAČIČ

ŽIVLJENJE

Lojze Kovačič se je rodil 9. novembra 1928 v Baslu v Švici. Njegov oče je bil Slovenec in po poklicu krojač, mati pa je bila Nemka in se je ukvarjala s šiviljstvom. Poleg Lojzeta sta se jima rodili še Clairi oz. Claire in Margrit oz. Gritli. Lojze je bil najmlajši od otrok. V Baslu so bili lastniki krznarske delavnice in v tem uspešni, vendar so zaradi gospodarske krize leta 1930 s poslom zelo nazadovali. Lojze je v otroštvu bolehal za tuberkulozo sapnic in pljučnico. Leta 1938 se je Lojze z družino preselil v Slovenijo, saj so bili iz Švice izgnani vsi prebivalci brez državljanstva. Mati je sicer imela državljanstvo in možnost ostati, vendar Lojzetov oče ni želel švicarskega državljanstva. V Švici je ostala edino Margrit, v Slovenijo pa je z Lojzetovo družino prišla še Clairina nezakonska hči Gisela. Lojze se je prihoda v Slovenijo veselil, ko pa so prispeli v očetovo rojstno vas Cegelnica na Dolenjskem, so bile stvari povsem drugačne. Družina se je zaradi neprijaznega odnosa preselila v Ljubljano. V tistem času je že potekala druga svetovna vojna. Lojze ni obvladal slovenskega jezika, zato je imel težave v šoli. Tudi družina je imela težave, saj jih okolica ni sprejemala. Ob koncu vojne je Lojzetu umrl oče. Med vojno so imeli željo preseliti se v Nemčijo, vendar do tega ni prišlo, zaradi te želje pa so po koncu vojne postali sumljivi. Lojze je nato ostal sam v Ljubljani, saj so bile mati, Gisela in Clairi izgnane v taborišče v Avstriji. Mati je tam umrla, sestra in nečakinja pa sta preživel več let. Po tem težkem obdobju se je Lojze šolal na realki. Nekaj časa je živel kot brezdomec, pri 20. letih pa se je pridružil vojski v Makedoniji. Vendar tam ni imel sreče, saj je bil zaradi manjšega prekrška kaznovan. Vrnil se je v Ljubljano in se ukvarjal s pisanjem in urejanjem časopisa. Nekaj časa je delal kot knjižničar, od leta 1963 pa je bil zaposlen v Lutkovem gledališču in Pionirskem domu v Ljubljani, in sicer je bil dramaturg, pedagog in mentor. Poleg tega se je vpisal na Pedagoško fakulteto. Izbral si je smer nemščina-slovenščina in diplomiral leta 1962, pri 34. letih. V starosti je zbolel in po dolgotrajni bolezni umrl leta 2004 v Ljubljani.

DELO

	LETO	VRSTA ali ZVRST	DODATNE INFORMACIJE
črtica o očetovi smrti	1945	črtica	objava v Slovenski mladini
Ljubljanske razglednice	1953	kratke socialno realistične zgodbe	veliko kritik s strani oblasti
Novele	1954	zbirka novel	veliko kritik s strani oblasti
Zlati poročnik	1957	roman	Zaradi tega dela mu je grozil zapor.
Zgodbe iz mesta Rič-rač	1962		objava v Slovenski mladini
Ključni mesta	1964	zbirka novel	
Deček in smrt	1968	roman	

Fantek na oblaku – Dva zmerjalca	1969		
Resničnost	1972	roman	V njem objavil sporni del <i>Zlatega poročnika</i>
Potovanje za nosom	1972	mladinska proza	
Možiček med dimniki	1974	mladinska proza	
Najmočnejši fantek na svetu	1977	mladinska proza	
Sporočila v spanju - Resničnost	1972	avtobiografski roman	o vojaškem življenju v Makedoniji
Preseljevanja	1974	biografija	
Delavnica		esej o pisateljevanju	
Pet fragmentov	1981		
Prišleki	1984-1985	triologija romanov	
Sporočila iz sna in budnosti	1987		
Prah	1988		
Basel	1989		
Kristalni čas	1990	roman	
Zgodbe s panjskih končnic	1991		
Vzemljohod	1993		
Otroške stvari	2003		
Tri ljubezni	2004		

PREJETE NAGRADE

- nagrada Zveze književnikov Slovenije (*Ljubljanske razglednice*, 1955)
- Župančičeva nagrada mesta Ljubljane (*Resničnost*, 1973 in *Prišleki*, 1986)
- zlata Linhartova paketa za gledališko dejavnost (1973)
- nagrada Prešernovega sklada (*Deček in smrt*, 1969)
- Prešernova nagrada (za delo in *Resničnost*, 1973)
- nagrada kresnik za najboljši roman leta (*Kristalni čas*, 1991)
- nagrada morishigo za najboljšo radijsko igro na mednarodnem festivalu radijskih iger v Tokiu (1993)
- Klemenčičeva nagrada za življenjsko delo oz. nagrada za lutkovno ustvarjanje (1996)

VSEBINA

Roman se začne z opisom, kako so Italijani delili prebivalcem hrano. Pisatelj ali Bubi, kot je imenovan v romanu, je bil tam s prijatelji Karlom, Ivanom in Andrejem. Čez nekaj dni so morali prebivalci vrniti naropano orožje, obleko in hrano iz vojašnic nekdanje jugoslovanske vojske vrniti italijanskim oblastem. Vendar je Bubi in njegova družina nakradene stvari obdržal in jih doma skrnil. V romanu je nato opisan prizor, ki ga Bubi in prijatelji opazujejo med nabiranjem kostonja. Domača dekleta so tam in pa tudi drugje pogosto imela spolne odnose z italijanskimi vojaki. Pisatelj se najbolj spominja spolnih dejanj v kinu Sloga, kjer so jih Bubi in družčina hodili opazovat. Sledi seznanitev z Bubijevo nečakinjo Giselo, ki je imela težave z nogo. Pravega vzroka za njeno bolezen niti zdravnik ni mogel ugotoviti, vendar pa so Giseli kmalu omavčili nogo, in ker iztegnjenega vozička družina ni imela, so jo sami prenašali naokrog, velikokrat je šel Bubi tudi na obrežje Ljubljane. Bubi v šoli ni bil preveč uspešen in ga je to zelo mučilo. V njegovem življenju je kmalu nastopilo mlado dekle Tatjana. Bubijevi prijatelji so vztrajno trdili, da je Tatjana vanj zaljubljena, in da je to že večkrat izrekla. Bubi na začetku ni kazal preveč zanimanja, toda zaradi njegovih let mu je godila bližina punce in celo najmanjši dotiki so ga vznemirili. Tudi prijatelji so bili zadovoljni, ko se je Bubi dogovoril za zmenek. Na prvem zmenku, z njim so šli tudi prijatelji, je Bubi prvič opazil Tatjanino šepavost. Dogovorila sta se, da se bosta še videla, in sicer pri zaklonišču. Ker je Tatjana omenila, da bo prinesla odejo, je Bubi postal zmeden in so se mu v glavi odvijali razni prizori iz kina Sloga. Naslednji dan po maši je nestrpno čakal prijatelje, ki so mu potrdili, da je Tatjana zatreskana vanj. Čeprav je Bubi želel, da bi Ivan in Franci ostala z njima, je Tatjana želela Bubija na samem. Franci in Ivan sta jima sledila do neke hiše, kjer je neka ženska plela fižol. Zakrili so se z odejo in takrat je Bubi prvič resnično prišel v stik s spolnostjo in imel prvi spolni odnos, v katerem pa ni užival. Tatjana je veselo zadovoljila tudi Francija in Ivana, katere je Tatjana za razliko od Bubija, močno vzburla. Ker Bubi ni želel imeti spolnega odnosa, je bila Tatjana užaljena in je skoraj odšla. To je zmotilo Bubijeva prijatelja, zato mu jo je uspelo prepričati in še enkrat je zadovoljila vse tri fante. Kasneje sta se Bubi in Tatjana še dobivala, ko sta skupaj raznašala časopis. Veliko sta se otipavala. Kmalu pa Bubi ni več enako čutil do Tatjane in postala mu je nadležna, zato se je je izogibal. Pri Bubiju doma pa so razpravljali o preselitvi v Nemčijo, kar mu ni bilo po godu, saj bi pogrešal prijatelje. Bubi, Tatjana in prijatelji so imeli še enkrat spolni odnos, ko so šli na plavanje. Vendar so se tudi igranja ob Ljubljani naveličali in si čas kratili z ustvarjanjem gledališča ali obiskovanjem kina Sloga. Bubi Tatjane ni več maral, zato je nekaj časa hodil v Slogo z Andrejem, njegovo polsestro Nevo in njegovo materjo, ki naj bi imela zelo kosmate noge, vendar je pisatelj navedel, da je imela tudi lep glas. Čuden se mu je zdel edino odnos med Andrejem in Nevo, ki je včasih mejil na erotičnost. Neva mu je bila všeč. Bubi je medtem še enkrat naletel na Tatjano in je ni hotel pozdraviti, vendar mu je Karel zagrozil, da ne bo več njegov prijatelj. Tako so se spet šli spolne igre, vendar je Bubi takrat zbežal. Gisela je že dobila protezo, ki ji je malce olajšala hojo. Doma so še vedno govorili o preselitvi v Nemčijo, kar je Bubija v slabem pomenu vznemirjalo. Kmalu za tem je storil veliko neumnost. Všeč mu je bila modistkina

hči Ivka, je zanjo nakradel kunčje kože, katere si je močno želela. V tistem obdobju je namreč veliko časa preživel v delavnici stare modistke. Pri kraji sta mu pomagala Karel in Ivan. Kože je modistkini hčerki poceni prodal, vendar mu je bilo zelo kmalu jasno, da si s tem ni pridobil velike naklonjenosti. Naslednje dni se je zelo bal, da bo kdo kaj izvedel. Krivca so kmalu našli in Bubi je bil močno tepen s strani svoje matere. Vtaknila se je celo policija. Naslednje dni je bil Bubi ijemno ponižen in potrto obenem. Nato so izvedeli da je njihova kunčja farma na Polici zgorela, lastnica njihovega stanovanja, Hammanova, pa jih je obvestila, da se morajo izseliti. V hiši, kjer so na novo živel, so imeli na voljo dve sobi. Življenje tam ni bilo prijetno. Tam se je Bubi zblizal z družino Hirol, predvsem z mladim dekletom Fani. Skupaj z Giselo so hodili v gledališče in se veliko družili. Težaven je bil Fanin oči, ki je bil velikokrat pijan in oblasten. Ker sta se Fani in Bubi zelo zblizala, ji je obljubil, da ji bo pomagal priti na Dolenjsko, kjer bo varna pred očimom Hirolom. Vendar se je Fani do Bubija kmalu ohladila. Medtem so morali Kovačičevi na poseben telesni pregled in s tem so postali pripadniki nemškega rajha, vendar se je mati odločila, da ne bodo živel v Nemčiji. Bubi je pridno obiskoval šolo in posebej opazoval nekatere učitelje. Kasneje mu je v oko padla Giseline prijateljica Olga. Bubi pa je prvič dobil priložnost za zaslužek, ko je narisal neke slike za bolnišnico, kjer je bila operirana Gisela. Tam si je prislužil tudi obrok hrane na dan. Bubi je bil izredno zadovoljen z zaslužkom in risanje mu je postalo všeč. Dobil je še več priložnosti in je z risanjem zaslužil kar nekaj denarja. Šel je tudi na tekmovanje, kjer pa je ugotovil, da pravzaprav ni tako dober risar in ga drugi prekašajo. Vrgel se je v branje raznih knjig, kmalu pa je začel tudi pisati. V tistem obdobju so vsi doživljali velik strah pred ovadbami. Bubiju so se stranke, ki so prišle v delavnico, zdele zanimive. Še vedno je lahko jedel v Dečjem domu, kjer je bila operirana Gisela. Spoznal je dva nova prijatelja, Julija Moharja in Martina Gorjanca. Namesto nasilnih Italijanov so na oblast prišli Nemci. Nastopila je velika revščina, zmanjkovalo je hrane. Bubi je opravljal razna dela, poleg tega pa se je še vedno navduševal nad literarnim ustvarjanjem. Spoznal je Lada Pšeničnika, ki ga je zelo impresioniral. Bubi in Julijan sta se želela pridružiti domobrancem, vendar je to uspelo samo Julijanu. Bubi je hudo zbolel. Slutiti je bilo konec vojne, hkrati pa so na dan prihajale razne informacije o taboriščih in stanju bede v Nemčiji. Claira se je začela dobivati z narednikom Jensom, ki se je družini zdel zanimiv. Oče je postopoma zboleval in kmalu je stanje postalo resno. Družina je bila ob tem nemočna in Vati je neko noč umrl, kar je vse močno pretreslo. Posel je padal, hrane niso imeli, prodajali so imetje. Bubi je zasovražil šolo in je želel delati v delavnici. Bubi se je posvetil pisanju, kar je nadzorovala učiteljica Komarjeva. Kmalu je bil prisiljen najti si službo pri krznarju. V šoli so jim predavali o slabostih komunizma. Bubijeva črtica je bila objavljena v Slovenski mladini. Hitler je umrl, vojne je bilo konec, partizani pa so se vedno bolj približevali Ljubljani. Roman se je zaključil s tem, da je Bubijeva mati hudo zbolela in se bližala smrti.

GLAVNE LITERARNE OSEBE

BUBI ali LOJZE KOVAČIČ

je osrednja oseba v romanu. Spremljamo ga v obdobju od 13 do 17 let. Bil je zelo bolehen in telesno šibek. Velikokrat je menil, da ni dovolj sposoben, na primer v risanju in pisanju. V šoli ni bil uspešen in ga je to mučilo. Želel si je, da bi bil bolj uspešen. Glede njegovih sposobnosti se je strinjala tudi mati. Na eni strani ga spoznamo kot upornika (kraja krzna), medtem ko je bil po drugi strani malce strahopeten deček. Zelo rad je risal, prebiral knjige, pisal zgodbe in delal vse, kar je bilo povezano z gledališčem. Preseneti nas predvsem v iskanju službe. Vedno je našel način, da je zaslužil nekaj denarja in tu se kaže njegova individualnost pa tudi samostojnost. Težko se je soočal s problemi, kar je bilo očitno v odnosu do Tatjane, saj se je je izogibal. Najbolj ga je prizadela očetova smrt.

MATI

je bila po poklicu šivilja. težko je nadzorovala čustva in imela občasne izbruhe jeze. Velikokrat se je pri njej pojavila tesnoba ali ogroženost. Predvsem v poznem stadiju njene bolezni se je občutek ogroženosti povečal. Njene telesne značilnosti so bile čokatost in nasploh močna telesna zgradba.

OČE ali VATI

Spremljamo ga v obdobju med 68. in 71. leti. Podobno kot Bubi je imel težave s pogostim zbolevanjem, predvsem je imel probleme z dihalnimi organi. Večkrat je omenjeno, da je bil strasten kadilec in se niti med hudo boleznijo ni odpovedal kajenju. Po poklicu je bil krojač, pogosto pa je rad razpravljajal o politiki in vojni. Držal se je bolj zase in se z družino ni preveč ukvarjal.

GISELA

je bila Clairina nezakonska hči. Spremljamo jo v obdobju od 5 do 9 let. Najbolj izstopa težava z nogo, ki ji je onemogočala normalno hojo. Bubi in Gisela sta bila zelo navezana in sta se veliko družila. Hodila sta v gledališče in na obrežje Ljubljani.

CLAIRI

spremljamo med 31. in 35. letom. Podobna je bila materi, predvsem zaradi njene čustvenosti. Rada se je predajala moškim, izstopa odnos z Jensom. Ni znala slovensko, zato jo je Jens, ki je bil Nemeč, še bolj privlačil.

TATJANA

je bilo prvo Bubijevo dekle in tudi dekle, ki mu je razširilo obzorja na področju spolnosti. Pri njej je izstopala šepavost, kar se tiče karakternih potez pa je bila neverjetno drzna in izzivalna, predvsem v odnosu do fantov. Brez problema je zadovoljila Bubija in njegove prijatelje.

FANI

je bila Hirolova pastorka in Bubijeva sosedka. Bila je nekaj let starejša od Bubija, vendar ga je vseeno privlačila. Bila je zelo elegantna ženska in marsikateri moški si jo je ogledoval.

IVKA

je bila modistkina hči in je Bubija le zavajala. Nabavil ji je krzna, potem pa ga je hladnokrvno izločila iz svojega življenja.

JULIJAN MOHAR

je bil Bubijev prijatelj. Tudi on je rad pisal in oba sta si želela med domobrance. Julijanu je to tudi uspelo. Po zunanjih značilnostih je bil atletsko grajen in svetlolas. Bil je dve leti starejši od Bubija.

LADO PŠENIČNIK

je bil Bubijev prijatelj in je bil bolj uglajen, nosil je lepa oblačila in nasploh izgledal starejši kot je bil v resnici. Poznal je veliko ljudi, med njimi je bil tudi pesnik Župančič.

UČITELJICA KOMAR

je bila njegova razredničarka in učiteljica slovenščine. Pomagala mu je pri pisanju in ga bodrila. Bila je stroga oseba, vendar Bubija to ni motilo. Zbal se je, da bo obsojala njegovo znanje slovenščine, vendar mu je namesto tega pomagala pri slovnici.

SESTRA RAFAELA

je bila redovnica in kuharica v Dečjem domu, kamor je hodil brezplačno jest. Ko ni smel več prihajati na kosila, mu je sama na skrivaj nosila hrano.

HELMUT JENS

je bil narednik v nemški vojski in moški, s katerim se je dobivala Clairi. Bil je visok in ni veliko govoril. Večkrat je prišel na obisk k družini Kovačič in zdel se jim je zelo zanimiv. Oče in Jens sta razglabljala politiko, veliko jim je pomagal tudi pri drugih stvareh.

KAREL in IVAN

sta bila Bubijeva najboljša prijatelja ob začetku romana. Imel ju je za prava prijatelja, vendar sta ga v glavnem izkoristila za Tatjanine spolne usluge.

LITERARNI ČAS in PROSTOR

Zgodba se odvija med drugo svetovno vojno – med letoma 1941 in 1945, in sicer v Ljubljani. Podrobneje je dogajalni prostor center Ljubljane ter najprej Mestni in nato še Stari trg. Dogodki niso natančno časovno označeni, včasih je med enim in

drugim več mesecev premora. Razlog za to je, da pisatelj ni zmožgal obnoviti vseh dogodkov v celoti in jih natančno časovno vmesiti, saj je roman napisal 40 let po tem. Kljub temu pa so dogodki opisani v zaporedju.

ZGRADBA ROMANA

Roman ni klasično razdeljen na poglavja, temveč se moramo orientirati po novih odstavkih. V večini primerov je notranja delitev razvidna po zamenjavi teme.

OZNAKE

Roman lahko označimo kot:

- ◆ FRAGMENTAREN
- ◆ SINTETIČEN
- ◆ MODEREN zaradi Bubijevih asociacij, prostega toka zavesti, dolgih notranjih monologov
- ◆ SUBJEKTIVEN
- ◆ VERISTIČEN zaradi resničnosti in vsakdanjosti opisanih dogodkov
- ◆ PRVOOSEBEN, ker pisatelj piše v prvi osebi

Pisatelj je roman označil kot *pripoved*, ne pa kot *roman*.

LITERARNI JEZIK in SLOG

Pisateljev slog je zelo edinstven. Izstopa ločilo **tri pike**, kar poudarja razdrobljenost besedila. Uporabljene so številne metafore, v oči pa bodejo tudi realni in vsakdanji opisi dogodkov. Ti opisi so tudi izredno natančni, predvsem osebe so deležne natančnosti opisovanja. Pisatelj nikakor ne olepšuje dogodkov. Srečamo se še z modernističnima prvinama notranjim monologom in tokom zavesti. Značilna je fragmentarnost.

MOTIVIKA in TEMATIKA

- ◆ Osrednja tematika je BIVANJSKA, saj Bubija spremljamo skozi odraščanje.
- ◆ Naletimo tudi na SOCIALNO tematiko (socialna stiska Kovačičev, borba za hrano...)
- ◆ DRUŽBENOKRITIČNA tematika se pokaže v kritičnem odnosu ostalih prebivalcev do družine
- ◆ LJUBEZENSKA tematika ali tematika SPOLNOSTI (Bubijevo spoznavanje spolnosti in ljubezni, Tatjana...)
- ◆ motiv posameznika, družine in družbe (Bubi in individualnost, odnosi v družini, vpliv vojne na pisatelja...)
- ◆ tematika vojne
- ◆ motiv politike
- ◆ kapitulacija Italije
- ◆ okupacija Ljubljane
- ◆ osvobodilna fronta
- ◆ Črna roka, domobranstvo in belogardizem

MOJA PERSPEKTIVA

Roman se mi zdi edinstven, predvsem me je presenetil slog in jezik, saj doslej nisem še zaznala kaj podobnega. Impresionirale so me oznake oseb. Namreč izredno zanimivo se mi je zdelo, kako pisatelj gleda na določene osebe, ki so se pojavile v njegovem življenju. Tu moram še poudariti realnost romana. Nič ni olepšano in prav ta element v romanu naredi branje zanimivo in drugačno. Ob branju sem bila bolj pozorna na pisateljev pogled na življenje. Natančno sem lahko razbrala, kakšen odnos je mladi Lojze gojil do posameznih situacij, in kako močno si je česa želel. Ni se bilo posebej težko povezati z Bubijevim veseljem in trpljenjem. Med branjem sem včasih lahko začutila celo malce empatije, predvsem zaradi resničnosti in krutosti, ki ju zaradi pisateljevega posebnega jezika in sloga bralec zlahka začuti. Resda zgodba počasi napreduje in je razdrobljena ter je včasih težko dojeti časovno obdobje, toda zdi se mi da je tako lažje uvideti, kaj pisatelj smatra za pomembno in bistveno. Knjiga je bila bolj ali manj berljiva. Če povzamem, me je najbolj prevzela živost zgodbe. Pisatelj je med sabo prepletal različne motive in teme, ki spremljajo življenje med drugo svetovno vojno in s tem nam bralcem omogočil edinstven vpogled v njegovo življenje pa tudi v splošno stanje, ki je nastalo zavoľo vojne.